

Cjeloživotno obrazovanje osoba oštećenog vida - motivacija za uključivanje

Sabolek, Petra

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Education and Rehabilitation Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:158:057873>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-11**

Repository / Repozitorij:

[Faculty of Education and Rehabilitation Sciences -
Digital Repository](#)

Sveučilište u Zagrebu
Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

Diplomski rad
Cjeloživotno obrazovanje osoba oštećenog vida –
motivacija za uključivanje

Petra Sabolek

Zagreb, rujan, 2021.

Sveučilište u Zagrebu
Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

Diplomski rad
Cjeloživotno obrazovanje osoba oštećenog vida –
motivacija za uključivanje

Petra Sabolek

Prof. dr. sc. Tina Runjić

Zagreb, rujan, 2021.

Izjava o autorstvu rada

Potvrđujem da sam osobno napisala rad *Cjeloživotno obrazovanje osoba oštećenog vida – motivacija za uključivanje* i da sam njegova autorica.

Svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima jasno su označeni kao takvi te su adekvatno navedeni u popisu literature.

Ime i prezime: Petra Sabolek

Mjesto i datum: Zagreb, rujan 2021.

Naslov rada: Cjeloživotno obrazovanje osoba oštećenog vida – motivacija za uključivanje

Ime i prezime studentice: Petra Sabolek

Ime i prezime mentorice: prof. dr. sc. Tina Runjić

Program/modul na kojem se polaže diplomski ispit: Edukacijska rehabilitacija, Rehabilitacija osoba oštećena vida

Sažetak

Cjeloživotno obrazovanje dio je cjeloživotnog učenja koji obuhvaća samo organizirano učenje i to prije, tijekom i nakon profesionalnih aktivnosti pojedinca. Ono je najlakši način za usklađivanje radne snage s potrebama današnjeg tržišta rada. To se odnosi i na opću populaciju i na populaciju osoba oštećenog vida. Cilj ovog rada je dobiti uvid u koje se programe cjeloživotnog obrazovanja osobe oštećenog vida uključuju i jesu li njihovi motivi pritom intrinzični ili ekstrinzični. U svrhu prikupljanja podataka kreiran je anketni upitnik, a za njegovu obradu korištena je deskriptivna statistika. U istraživanju je sudjelovalo 26 osoba oštećenog vida koje su ranije upisale neki od navedenih programa, a rezultati su pokazali da se u njih u većoj mjeri uključuju muške osobe, nezaposleni te oni koji su srednju školu završili u Centru za odgoj i obrazovanje „Vinko Bek“. Nadalje, programi koje upisuju su osposobljavanje i usavršavanje u područjima informatike i masaže, a njihova je motivacija pritom više intrinzična. Rezultate ovog istraživanja treba generalizirati s oprezom zbog malog broja ispitanika te moguće nereprezentativnosti uzorka s obzirom na to da u Republici Hrvatskoj ne postoji registar ili bilo kakva uređena dokumentacija o osobama oštećenog vida koje su polazile i završile neke od programa cjeloživotnog obrazovanja.

Ključne riječi: osobe oštećenog vida, cjeloživotno obrazovanje, motivacija

Paper title: Lifelong Education of Visually Impaired People – Motivation for Integration

Student`s full name: Petra Sabolek

Supervisor`s full name: prof. Tina Runjić, PhD

The program/module in which the final exam is taken: Educational Rehabilitation, Rehabilitation of Persons with Visual Impairment

Abstract

Lifelong education is a part of lifelong learning that includes only organized learning before, during and after the professional activities of the individual. It is the easiest way to align the workforce with labor market needs. This applies to both, the general population and the population of the visually impaired. The aim of this paper is to gain insight into which lifelong learning programs visually impaired people get involved and whether their motives are intrinsic or extrinsic. For the purpose of data collection, a survey questionnaire was created, and descriptive statistics were used for its processing. The study included 26 visually impaired people who had previously enrolled in some of these programs. The results of this research show that men, the unemployed and ones who have finished high school at the Center for Education "Vinko Bek" have been more involved. Furthermore, the programs they enroll in were mostly training and advanced training in computer science and massage. The results of this research should be generalized with caution due to the small number of respondents and the possible unrepresentativeness of the sample given that in the Republic of Croatia there is no register or any regulated documentation on visually impaired people who attended and completed lifelong education programs.

Keywords: visually impaired people, lifelong education, motivation

Sadržaj

1. UVOD	1
1.1. Cjeloživotno učenje	2
1.2. Cjeloživotno obrazovanje i obrazovanje odraslih	4
1.3. Programi cjeloživotnog obrazovanja u Republici Hrvatskoj.....	6
1.4. Cjeloživotno obrazovanje osoba oštećenog vida.....	9
1.5. Motivacija, motivi i ciljevi	10
1.6. Motivacija odraslih za učenje i obrazovanje	11
1.7. Motivacija osoba oštećenog vida za učenje i obrazovanje	13
2. PROBLEM ISTRAŽIVANJA	14
2.1. Cilj	14
2.2. Problem.....	14
2.3. Hipoteze.....	14
3. METODE ISTRAŽIVANJA.....	15
3.1. Uzorak ispitanika.....	15
3.2. Istraživački instrument	17
3.3. Način provođenja istraživanja	17
3.4. Metode obrade podataka.....	18
4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA I RASPRAVA	18
4.1. Rezultati.....	18
4.2. Rasprava	26
5. ZAKLJUČAK	29
6. LITERATURA	31
PRILOZI.....	34
Prilog 1. Popis tablica.....	34
Prilog 2. Anketni upitnik	35

1. UVOD

Pravo na rad temeljno je ljudsko pravo i kao takvo pripada svakom čovjeku. O važnosti rada govori i činjenica da pojedincu pruža osjećaj osobne, obiteljske i društvene korisnosti te pripadnosti (Babić i Leutar, 2010). Osim toga, svaki čovjek ima pravo i na obrazovanje što je definirano brojnim međunarodnim dokumentima poput Opće deklaracije o ljudskim pravima (1948) i Deklaracije o pravima osoba s invaliditetom (1975) (Leutar i Milić Babić, 2008). Obrazovanje i rad dva su međuovisna pojma koja je potrebno promatrati u okviru vremena u kojem živimo. Izazovi i promjene koje se kontinuirano događaju u društvu i gospodarstvu zahtijevaju iznošenje novih ideja te stjecanje novih vještina zbog čega je potrebno mijenjati pristup učenju, načinu rada i postizanju uspjeha. U suvremenom društvu obrazovanje postaje temelj osobnog i demokratskog razvoja. Današnjem tržištu rada potrebni su pojedinci koji preuzimaju potpunu odgovornost za svoj napredak te se nadograđuju i nastavljaju učiti tijekom cijelog radnog vijeka, ali i kasnije (Babić, 2004 prema Jukić i Ringel, 2013). Takvo se učenje naziva cjeloživotnim učenjem čiji je sastavni dio cjeloživotno obrazovanje. Činjenica da je obrazovanje povezano sa zapošljavanjem, osim kod tipične populacije vrijedi i kod osoba s invaliditetom. Žiljak (2005) ističe kako je proces kvalitetnog i svrhovitog obrazovanja osoba s invaliditetom najbolji način njihovog ravnopravnog uključivanja i doprinošenja društvu, a ujedno i oblik socioekonomske zaštite. Ipak, svjedoci smo velike stope nezaposlenosti osoba s invaliditetom što je preraslo u globalni problem koji posebno pogađa nerazvijene zemlje, zemlje u razvoju te tranzicijske zemlje kao što je Republika Hrvatska (Leutar i Milić Babić, 2008). Pretežna ili potpuna odsutnost vida znatno ograničava izbor zanimanja koja su dostupna osobama oštećenog vida. Sukladno tome, iste pripadaju skupini osoba s invaliditetom koju karakteriziraju iznimno otežani uvjeti zapošljavanja, a čimbenici koji doprinose takvom stanju brojni su i različiti (Kiš-Glavaš, 2012). Sve navedeno potiče osobe oštećenog vida na aktivnije djelovanje prema konačnom cilju pronalaska posla, a ono što im na tom putu uvelike može pomoći je usvajanje znanja i vještina kroz uključivanje u različite programe cjeloživotnog obrazovanja.

1.1. Cjeloživotno učenje

Pojam „cjeloživotno učenje“ (eng. *lifelong learning*) pojavio se u Engleskoj 20-ih godina prošlog stoljeća, a bio je potaknut idejom o obrazovanju odraslih u industrijski razvijenim zemljama kao što su Engleska, Njemačka i skandinavske zemlje (Pastuović, 2008). Tek se u 90-tim godinama istog stoljeća uslijed ekonomske krize i povećane nezaposlenosti fokus s obrazovanja u potpunosti prebacuje na učenje čime se odgovornost države prebacuje na pojedinca (Vekić, 2015). Od tada pa do danas ustaljen je trend sve bržeg zastarijevanja znanja što tjera društvo, ali i pojedinca na konstantno i neumorno učenje i istraživanje (Šutalo, 2006).

Upravo iz tog razloga cjeloživotno učenje obuhvaća učenje od najranije faze života u predškolskoj dobi pa do učenja čak i nakon odlaska u mirovinu. Taj period podrazumijeva obrazovanje tijekom školovanja, ali i sve druge oblike formalnog i neformalnog obrazovanja kao što su tečajevi, obuke usavršavanja i prekvalifikacije (Žiga, 2003 prema Perin, 2014). Cjeloživotno učenje podupire ideju da se prilike za učenje javljaju u najraznovrsnijim situacijama uključujući školu, zajednicu, obitelj i radno mjesto. Ono se temelji na kontinuiranom zalaganju za stjecanje i primjenu znanja i vještina u svrhu izgradnje pojedinca i to tako da je učenje kontekstualno, intrinzično motivirano te prerasta u životnu naviku (Fischer, 2000). Takav koncept zahtijeva stalnu nadogradnju i povećavanje stečenog znanja s ciljem usavršavanja postojećih sposobnosti i stjecanjem novih znanja. Na taj način učenje postaje proces u kojem rezultati i motiviranost pojedinca u određenom životnom razdoblju ovise o stečenom znanju, navikama i iskustvima učenja u ranijoj životnoj dobi (Žiga, 2003 prema Perin, 2014).

Cjeloživotno učenje više je od osposobljavanja ili nastavka obrazovanja. Ono mora uključivati konceptualno razumijevanje i težiti praktičnoj primjeni znanja. Profesionalni rad ne može se temeljiti samo na formalnom obrazovanju, već obrazovanje mora biti uključeno u profesionalne aktivnosti. Takvim se pristupom učenje odvija u svim profesijama i životnim dobima (Fischer, 2000). Cjeloživotno učenje za cilj ima unapređivati znanje, vještine i sposobnosti u okvirima osobne, građanske, društvene i poslovne perspektive (Žiga, 2003 prema Perin, 2008). Ono je koncept koji obuhvaća sve građane u formalnim programima obrazovanja, ali podrazumijeva i nenamjerno, neorganizirano i spontano stjecanje

kompetencija. Osim formalnog načina, cjeloživotno se učenje može provoditi na neformalan i informalan način i to paralelno s drugim oblicima redovnog obrazovanja (ASOO¹, 2013).

Sljedeći opis daje sveobuhvatno objašnjenje ovog pojma: „Cjeloživotno učenje zahtijeva da se obrazovanje sagleda u njegovom totalitetu. Ono pokriva formalni, neformalni i informalni oblik obrazovanja i pokušava integrirati i artikulirati sve strukture i faze obrazovanja duž vertikalne i horizontalne dimenzije. Ono je također karakteristično po svojoj fleksibilnosti što se tiče vremena, prostora, sadržaja, načina učenja i stoga zahtijeva samoupravljivo učenje, dijeleći nečije prosvjetljenje s drugima i prihvaćajući različite stilove i strategije učenja” (Dave, 1976, str. 35-36 prema Pastuović, 2008). Valja dodati da je kasnije u koncept cjeloživotnog učenja, osim namjernog učenja, uključeno i nenamjerno učenje, tj. iskustveno učenje (Titmus, 1989 prema Pastuović, 2008). Može se sažeti da ovaj koncept uključuje sve oblike učenja u svim životnim okolnostima i tijekom cijelog života.

ASOO (2013) navodi neke ciljeve cjeloživotnog učenja kao što su podizanje opće razine obrazovanosti svih građana, uključivanje svih građana u taj proces, prepoznavanje, ostvarenje osobnih potencijala i sposobnosti, oblikovanje društveno aktivnih, uključenih i odgovornih pojedinaca, osposobljavanje prilagodljivih pojedinaca za snalaženje u promjenjivu radnom i društvenom okruženju te viši stupanj zapošljivosti. I Perin (2014), također, iznosi četiri ključna međusobno povezana cilja ovog koncepta - osobno zadovoljstvo i razvoj pojedinca, aktivno građanstvo, društvena uključenost i zapošljivost.

Nadalje, neki od razloga zbog kojih je svakodnevno učenje, obrazovanje i usavršavanje postalo pravilo su formalni i obvezni obrazovni sustavi koji su tromi i nisu spremni za brže promjene, pojava potrebe za drugačijom sintezom i strukturiranjem podataka, informacija i znanja te njegove brže primjene, potreba neprestanog prilagođavanja promjenjivim uvjetima društvenog i poslovnog okruženja te formiranje novih ekonomija, zanimanja i područja rada (ASOO, 2013).

Cjeloživotno je učenje sastavni dio strategija brojnih država i njihovih obrazovnih sustava pa tako i Republike Hrvatske, a o važnosti širenja i jačanja ovog pristupa svjedoče brojne međunarodne deklaracije, dokumenti, konferencije i akcijski planovi. Državne agencije i tijela zadužena za provedbu koncepta cjeloživotnog učenja, tj. provedbu ciljeva i mjera odgoja i obrazovanja u Hrvatskoj su: Agencija za odgoj i obrazovanje (AZOO), Agencija za

¹ Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih

strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih (ASOO), Agencija za mobilnost i programe EU (AMPEU), Agencija za visoko obrazovanje i znanost (AZVO) i Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja (NCVVO) (ASOO, 2013).

1.2. Cjeloživotno obrazovanje i obrazovanje odraslih

Cjeloživotno je obrazovanje (eng. *lifelong education*) usko povezano s cjeloživotnim učenjem pa se navedeni pojmovi često koriste kao istoznačnice, iako oni to nisu. Cjeloživotno učenje je daleko širi pojam koji uključuje nenamjerno, neorganizirano i spontano stjecanje znanja dok cjeloživotno obrazovanje obuhvaća samo organizirano učenje. Cjeloživotno obrazovanje smatra se jednim dijelom cjeloživotnog učenja (Kiss, 2011).

Cjeloživotno obrazovanje uključuje svo vrijeme prije, tijekom i nakon profesionalnih i radnih aktivnosti pojedinca koji ulaže u svoj razvoj. Ono se odražava na sve sfere ljudskog života - osobni i kulturni razvoj (značenje koje osoba pridaje svom životu), društveni razvoj (mjesto koje osoba ima u svojoj zajednici, zajednički život u društvu) i profesionalni razvoj (zadovoljstvo s poslom i materijalna sigurnost) (Šutalo, 2006). Danas se obrazovanje može smatrati intelektualnim sredstvom za otklanjanje posljedica suvremenog društva koje mogu biti gospodarske (nezaposlenost) ili političke (isključenost) (Žiljak, 2005).

Tradicionalno gledajući, život je podijeljen u dva razdoblja - razdoblje djetinjstva i mladenaštva tijekom kojeg se uči te razdoblje odraslosti tijekom kojeg se radi. Jedna od glavnih postavki koncepta cjeloživotnog obrazovanja upravo je promjena razumijevanja obrazovanja kao pojma koji se isključivo veže uz školovanje i mlađu životnu dob čime se ideju učenja proširuje i na kasnije faze života (Pastuović, 2008). Suvremene društvene, kulturne i tehnološke promjene koje utječu na zahtjeve tržišta rada, obrazovanje odraslih čine važnim sredstvom unapređenja društvenog razvoja (Pauković i Bačić, 2018).

Razvoj koncepta obrazovanja odraslih postavio je temelje za razvoj cjeloživotnog obrazovanja. Ipak, danas obrazovanje odraslih svrstavamo u proces cjeloživotnog obrazovanja pa se u literaturi može naići na pojam „cjeloživotno obrazovanje odraslih“ (Pastuović, 2008). Obrazovanje odraslih pojam je koji se na međunarodnoj razini različito definira. Usuglašenost ne postoji zbog teškoća u određivanju pojma odraslog učenika, varijacija u određivanju

minimalne dobi odraslog učenika i različitih pristupa zemalja strukovnom i nestrukovnom učenju (OECD², 2003 prema ASOO, 2012).

Ipak, neke od postojećih definicija određuju obrazovanje odraslih kao:

- a) Skup procesa učenja u kojem odrasle osobe razvijaju svoje sposobnosti, obogaćuju svoje znanje i unapređuju svoje tehničke ili profesionalne kvalifikacije ili ih preusmjeravaju da bi zadovoljile svoje potrebe ili potrebe svojih društava (UNESCO, 2009 prema ASOO, 2012).
- b) Svi oblici učenja odraslih osoba poduzeti nakon što su završile inicijalni ciklus obrazovanja i osposobljavanja koje je započelo u djetinjstvu, bez obzira na to koliko ciklus traje - u tom se slučaju visoko obrazovanje započeto prije ulaska na tržište rada ne smatra obrazovanjem odraslih (Europska komisija, 2011 prema ASOO, 2012).
- c) Svi oblici nestrukovnog učenja odraslih, bez obzira na to izvide li se formalno, neformalno ili informalno (EU, 2007 prema ASOO, 2012).

Prema Zakonu o obrazovanju odraslih (NN 17/07, 107/07, 24/10) isti je koncept definiran kao cjelina procesa učenja odraslih namijenjenih ostvarivanju prava na slobodan razvoj osobnosti, osposobljavanju za zapošljivost (stjecanje kvalifikacija za prvo zanimanje, prekvalifikacije, stjecanje i produbljivanje stručnog znanja, vještina i sposobnosti) te osposobljavanju za aktivno građanstvo. Također, obrazovanje odraslih temelji se na načelima: cjeloživotnog učenja, racionalnog korištenja obrazovnih mogućnosti, teritorijalne blizine i dostupnosti obrazovanja svima pod jednakim uvjetima i u skladu s njihovim sposobnostima, slobode i autonomije pri izboru načina, sadržaja, oblika, sredstava i metoda, uvažavanja različitosti i uključivanja, stručne i moralne odgovornosti andragoških djelatnika, jamstva kvalitete obrazovne ponude te poštovanja osobnosti i dostojanstva svakog sudionika (Zakon o obrazovanju odraslih, NN 17/07, 107/07, 24/10).

Ovakav tip obrazovanja izjednačava svakog pojedinca i daje mu priliku da realizira svoje ideje, nadoknadi propušteno znanje ili poveća mogućnost napredovanja bilo na poslovnom ili privatnom planu. Ipak, istraživanja su pokazala da su odrasle osobe koje u manjem postotku upisuju programe cjeloživotnog obrazovanja žene, majke, osobe starije životne dobi, manje obrazovane osobe, populacija lošijeg životnog standarda i socioekonomskog stanja, nezaposlene osobe te imigranti (Jarvis, 2004; Desjardins, Rubenson i Milana, 2006 prema Pauković i Bačić, 2018).

² eng. *Organisation for Economic Cooperation and Development*

1.3. Programi cjeloživotnog obrazovanja u Republici Hrvatskoj

Programi cjeloživotnog obrazovanja odraslih mogu biti usmjereni na formalno, neformalno, informalno i/ili samousmjereno učenje (Zakon o obrazovanju odraslih, NN 17/07, 107/07, 24/10). Navedene oblike učenja Bratković (2019) u skladu sa Zakonom o Hrvatskom kvalifikacijskom okviru definira na sljedeći način:

- a) Formalno učenje je organizirana aktivnost ovlaštene pravne ili fizičke osobe s ciljem stjecanja i unapređivanja znanja, vještina i kompetencija za osobne, društvene i profesionalne potrebe, a koja se dokazuje javnom ispravom koju izdaje ovlaštena pravna osoba.
- b) Neformalno učenje je, također, organizirana aktivnost učenja stjecanja i unapređivanja kompetencija za osobne, društvene i profesionalne potrebe, ali se ne dokazuje javnom ispravom.
- c) Informalno učenje je neorganizirana aktivnost stjecanja kompetencija iz svakodnevnih iskustava, utjecaja i izvora iz okoline. Ono nije organizirano od strane neke obrazovne ustanove i ne može se dokazati pravnom ispravom.

Iako mnogi autori informalno i samousmjereno učenje spajaju u jedno, Zakon o obrazovanju odraslih (NN 17/07, 107/07, 24/10) odvaja samousmjereno učenje i objašnjava ga kao aktivnosti u kojima odrasla osoba sama uspostavlja kontrolu nad procesom učenja te ima odgovornost za rezultate istog.

Svi navedeni oblici cjeloživotnog obrazovanja usmjereni su na stjecanje novih znanja, vještina i kompetencija. Dok se informalno učenje može jednostavnije definirati kao nestrukturirano i nenamjerno učenje u svakodnevnom životu, a neformalno kao dodatak ili dopuna formalnom, formalno učenje najčešće se povezuje s obrazovanjem mladih, no obuhvaća i obrazovanje odraslih (Bratković, 2019).

Formalni programi obrazovanja odraslih u Republici Hrvatskoj su:

- program osnovnog obrazovanja odraslih
- programi za stjecanje srednje školske spreme
- programi za stjecanje srednje stručne spreme
- programi za stjecanje niže stručne spreme

- programi prekvalifikacije
- programi osposobljavanja
- programi usavršavanja
- programi učenja stranih jezika³

S druge strane, neformalni oblici obrazovanja odraslih obuhvaćaju sve vrste seminara, radionica, konferencija, stručnih skupova i slično (Vekić, 2015). Programe obrazovanja odraslih u Hrvatskoj može upisati svaka osoba s navršениh 15 godina (ASOO, 2012).

Problem s hrvatskim obrazovnim sustavom općenito je neusklađenost vještina i znanja pojedinaca s potrebama tržišta rada. To potkrepljuje i podatak da je u srednjoškolsko strukovno obrazovanje i osposobljavanje uključeno 71,3% učenika, ali je stopa zaposlenosti istih nakon završene srednje škole 46,1% (Pauković i Bačić, 2018). Nažalost, postoji još veći problem s cjeloživotnim obrazovanjem odraslih osoba u čijim programima sudjeluje svega 3,2% odraslih (Eurostat, 2020). Razlozi tako niskog udjela mogu biti sljedeći: nedovoljno razvijena svijest o potrebi neprestanog učenja i usavršavanja kod pojedinca, poslodavaca i zajednice u cjelini, nedovoljno vidljive mogućnosti obrazovanja i učenja, veća osiromašenost stanovništva zbog koje pojedinci nisu u mogućnosti izdvajati za osobno usavršavanje, manjak vremena kod onih koji su zaposleni ili nedovoljni financijski poticaji od strane Hrvatskog zavoda za zapošljavanje (ASOO, 2013). Također se ističe kako se u zemljama u kojima je uključenost u dodatne programe niska, zastarjela znanja ne nadopunjuju i ne razvijaju što rezultira većom i dugotrajnom nezaposlenošću.

U Hrvatskoj postoji više od 560 ustanova koje izvode programe formalnog obrazovanja te više od 1700 različitih institucija (npr. tvrtke, udruge, vjerske zajednice, državne institucije) koje izvode programe neformalnog obrazovanja (Vinković, Vučić i Živčić, 2016). Starije osobe češće se uključuju u neformalne programe i to zbog njihovog kraćeg trajanja (Vinković, 2015). Zabilježen je podatak kako postoji manji interes za programe školovanja koji traju isto koliko i takvi redovni programi dok je veći interes za doškoloavanje, prekvalifikaciju, osposobljavanje i usavršavanje (Jukić i Ringel, 2013). Također, kao posljedica trenutnih zahtjeva tržišta rada u Hrvatskoj, primjećuje se pojačano zanimanje za uključivanje u informatičke i jezične programe (Kiss, 2011).

³ <https://mzo.gov.hr/istaknute-teme/odgoj-i-obrazovanje/obrazovanje-odraslih/programi-obrazovanja-odraslih/580>

Sasvim očekivano, dugotrajno nezaposlene osobe imaju istaknut negativan stav prema cjeloživotnom obrazovanju zbog čega postaju obeshrabrene i demotivirane. Jednako tako ne iznenađuje ni podatak da osobe višeg i visokog stupnja obrazovanja imaju veće zahtjeve po pitanju izbora, kvalitete i načina izvedbe dodatnih programa, ali i veća očekivanja od stručnih suradnika. U skladu s tim, kao jedan od najvećih problema navode monotoniju u nastavi koja se pojavljuje zbog jednoličnog načina rada (Kiss, 2011). Vinković, Vučić i Živčić (2016) ukazuju na to da postoji velika razlika u programima s obzirom na regije i to u odnosu na broj ustanova i na dostupnost istih. Prema AZUP-u⁴ jedna trećina ustanova za obrazovanje odraslih nalazi se u samo dvije županije - Gradu Zagrebu i Splitsko-dalmatinskoj županiji, a ovisno o regiji razlikuje se i kvaliteta obrazovnih procesa te uvjeti za njihovo provođenje.

Pavkov (2016 prema ASOO, 2017) je istraživanjem utvrdila smanjenje broja sudionika u programima formalnog obrazovanja u periodu od 2013. do 2014. godine. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku između 2013. i 2016. godine udio osoba u dobi od 25 do 64 godine koje su sudjelovale u obrazovanju ili usavršavanju četiri tjedna prije anketiranja kreće se oko 3% (ASOO, 2017). Uspoređujući tu brojku s prosjekom Europske unije koji iznosi 9,2% postaje jasno da se Hrvatska nalazi na začelju zajedno s Rumunjskom, Bugarskom, Slovačkom, Poljskom, Grčkom, i Ciprom (Eurostat, 2020). U bazi podataka ASOO-a najviše je upisano programa osposobljavanja i usavršavanja (oko 60%), a sljedeći su srednjoškolski programi (oko 30%). Sukladno ponudi, više od polovice polaznika upisuje programe osposobljavanja (oko 60%) pa srednjoškolske programe (oko 23%) i programe usavršavanja (oko 9%). Na temelju toga autori su zaključili da odrasli žele u što kraćem roku usvojiti praktična znanja koje bi im omogućila zapošljavanje (Vinković, Vučić i Živčić, 2016).

Adult Education Survey (2007 prema ASOO, 2017) iznosi rezultate istraživanja koji pokazuju da je u Hrvatskoj na godišnjoj razini u programima formalnog obrazovanja odraslih sudjelovalo više muškaraca i zaposlenih osoba te da većina njih ima između 25 i 34 godine. Isto istraživanje o neformalnom obrazovanju odraslih pokazalo je da je odaziv muškaraca i žena podjednak te da ima najviše zaposlenih osoba u dobi od 25 do 34 godine i od 35 do 49 godina. Općenito u Hrvatskoj, sudionici programa cjeloživotnog obrazovanja većinom imaju do 40 godina, prevladavaju osobe sa školskom spremom višom od srednjoškolskog (gimnazijskog) stupnja, zaposlene osobe i osobe iz grada (ASOO, 2017).

⁴ Andragoški zajednički upisnik podataka

1.4. Cjeloživotno obrazovanje osoba oštećenog vida

Ograničene mogućnosti gospodarstva neke države imaju direktan utjecaj na zapošljavanje građana iste pa tako i osoba s invaliditetom. Pritom valja imati na umu da njihovo zapošljavanje otežavaju psihosocijalne i prostorne prepreke te predrasude (Taylor, 1998. prema Leutar i Milić Babić, 2008). Ne pomaže ni podatak da osobe s invaliditetom u prosjeku imaju niži stupanj stručne spreme u usporedbi s općom populacijom (Babić i Leutar, 2010). Kiss (2011) dokazuje da se osobe niže stručne spreme u općoj populaciji u situacijama duže nezaposlenosti odlučuju na doškolovanja, prekvalifikaciju ili stjecanje srednje stručne spreme. Identično se događa i s osobama oštećenog vida. Istraživanje Kiš-Glavaš (2002 prema Leutar i Milić Babić, 2008) o stavovima poslodavaca pokazalo se da su od cjelokupne populacije osoba s invaliditetom najnepoželjnija radna snaga osobe s intelektualnim teškoćama i osobe oštećenog vida.

Proces kvalitetnog i svrhovitog obrazovanja osoba s invaliditetom najbolji je oblik njihove socioekonomske zaštite i jedini koji im omogućuje ravnopravno sudjelovanje i doprinosenje društvu (Žiljak, 2005). Već bi samo formalno školovanje trebalo pripremiti osobe oštećenog vida za svijet rada, no to se ne događa. Svjedoci smo sustavnog obrazovanja i osposobljavanja osoba s invaliditetom za zanimanja koja više nisu aktualna ni prilagođena potrebama tržišta rada, a jedan od primjera jest zanimanje telefoniste (Babić i Leutar, 2010). Navedeno prisiljava osobe oštećenog vida na akciju i poduzimanje promjena, a jedna od njih je uključivanje u različite programe obrazovanja odraslih. Osim što se tako uče zalagati za sebe i svoja prava, kompetencije stečene cijelim procesom čine ih slobodnijima i otvorenijima za pronalazak posla. Uz to, uključivanje osoba s invaliditetom u programe cjeloživotnog obrazovanja ostale građane može osvještavati o različitostima (Žiljak, 2005).

Jedno je istraživanje u Velikoj Britaniji ispitalo pristupačnost dodatnog obrazovanja i usavršavanja slijepim i slabovidnim glazbenicima te su zabilježena dva velika izazova - nepoznavanje glazbene notacije od strane polaznika (ni Brailleove, ni standardne na uvećanom crnom tisku) te nastavnici koji nisu pripremljeni i osposobljeni za rad s osobama oštećenog vida (Baker, 2014). Na osnovu navedenog istraživanja mogu se detektirati dva osnovna problema - nepripremljenost polaznika i needuciranost stručnjaka. Nadalje, rezultati istraživanja o zaposlenosti osoba oštećenog vida u Francuskoj pokazali su da je više od 80% radno aktivnih ispitanika zaposleno na radnim mjestima koja su tradicionalna za tu populaciju

(telefonisti, maseri, kinezioterapeuti, učitelji glazbe, tajnici). Dodatnu je obuku imalo samo 9% njih od kojih je jedna trećina to sama tražila i to posebno u području informatike i uredskih poslova (Gendron, 2007).

Rezultati istraživanja provedenog u Hrvatskoj na populaciji svih osoba s invaliditetom među kojima su osobe oštećenog vida činile nešto manje od 20% ispitanika pokazali su da se više od dvije trećine osoba s invaliditetom spremno dodatno obrazovati (Kiš-Glavaš, Majsec Sobota, Sokač, Gavrilović i Sobota, 2008). Autorica Kiš-Glavaš (2012) navodi kako su osobe oštećenog vida više od ostalih skupina osoba s invaliditetom aktivnije u poduzimanju konkretnih koraka s ciljem zapošljavanja. Oni tako češće polaze tečajeve, javljaju se na natječaje za posao, informiraju se o pravima potencijalnih poslodavaca te se obraćaju udrugama osoba s invaliditetom za pomoć pri traženju posla. Također, spremni su se dodatno osposobljavati u slučaju da netko drugi snosi troškove osposobljavanja. U odnosu na druge skupine osoba s invaliditetom osobe oštećenog vida imaju pozitivniji stav prema radu, priličnu želju za zapošljavanjem, visoku razinu samopouzdanja i aktivno poduzimaju korake prema konačnom zaposlenju (Kiš-Glavaš i sur., 2008).

1.5. Motivacija, motivi i ciljevi

Pojam motivacije vrlo je složen i višeznačan, a Jakšić (2003) ga definira kao silu koja potiče na ponašanje s ciljem ispunjenja želja i potreba te tako izgrađuje volju i utječe na odlučivanje. Ona se mijenja i omogućava ostvarivanje čovjekove jedinstvenosti (Kranjc, 1982 prema Penca Palčić, 2008). Motivacija obuhvaća cjelokupno djelovanje pojedinca bilo da se radi o zadovoljavanju potreba ili ostvarivanju ciljeva te je stoga subjektivno iskustvo koje nije moguće izravno opažati. Motivirati možemo sami sebe, ali i druge (Penca Palčić, 2008).

U korijenu riječi motivacija je „motiv“ koji u prijevodu znači poticajni razlog, povod za neko djelovanje ili misao vodilja (Klaić, 1981 prema Jakšić, 2003). Čovjekovo je ponašanje određeno motivima, a isti motiv može potaknuti ljude na različita ponašanja jednako kao što različiti motivi mogu za posljedicu imati jednaka ponašanja (Grgin, 1997 prema Jakšić, 2003). Motivi mogu biti potaknuti vlastitim potrebama ili intrinzično i poticajima iz okoline ili ekstrinzično. Intrinzična motivacija proizlazi iz osobe, a aktivnosti koje ona izvodi same su po sebi nagrađujuće (Beck, 2003 prema Načinović Braje, Aleksić i

Babok, 2019). Prema istim autorima Deci i Ryan (2000) navode da ekstrinzična motivacija izvana navodi osobu na radnju s namjerom ostvarivanja pozitivnih posljedica ili izbjegavanja onih negativnih. Dok prva podrazumijeva potrebe, interese, stavove, sposobnosti, očekivanja i odluke, druga proizlazi iz želje za novcem, pohvalom, nagradom ili statusom (Jakšić, 2003). Iako intrinzična i ekstrinzična motivacija mogu djelovati istovremeno, istraživanja su pokazala da je jedna od njih uvijek dominantna (Gagné i Deci, 2005 prema Načinović Braje, Aleksić i Babok, 2019).

Uz motivaciju i motive, usko je vezan i pojam cilja pa tako Kiss (2011) opisuje motivaciju kao složen proces koji ovisi o cilju koji se želi postići. U kontekstu motivacije za učenjem ista autorica smatra da su ciljevi odraslih različiti (želja za cjeloživotnim obrazovanjem, povećanjem kvalitete života itd.), ali i da ovise o osobnosti pojedinca te specifičnosti situacije. Prema Jakšiću (2003) cilj je završno stanje, tj. krajnji rezultat djelovanja koje je bilo potaknuto željom, nagonom ili potrebom. Što je čovjek bliži željenom cilju, njegova je motivacija jača.

Jedna od najpoznatijih teorija o glavnim motivatorima u čovjekovom životu je Maslowljeva hijerarhija potreba koja redom prikazuje potrebe polazeći od onih najosnovnijih: fiziološke potrebe, potreba za sigurnošću, potreba za ljubavlju i pripadanjem, potreba za poštovanjem te potreba za samoaktualizacijom. Zadovoljavanje navedenih moguće je samo hijerarhijski, tj. tek kad se zadovolji potreba na nižim stupnjevima, moguće je raditi na zadovoljavanju onih na višim (Kiss, 2011).

1.6. Motivacija odraslih za učenje i obrazovanje

Autor McCombs (1991) motivaciju za učenje definira kao unutarnju sposobnost koja se prirodno javlja u čovjeku kako bi poboljšala njegovu kvalitetu života. Što je osoba starija, njezina je motivacija za učenjem manja (Chang i Lin, 2011). Motivacija je kod svake osobe različita i mijenja se u skladu s promjenama osobnih očekivanja, očekivanja okoline, materijalnim ili nematerijalnim nagradama. Ona se znatno razlikuje kod djece i odraslih, tj. kod mlađe i starije populacije. Koliko će usvajanje znanja biti učinkovito ne ovisi samo o sposobnostima pojedinca, već i o njegovoj motiviranosti, a faktori koji mogu dodatno utjecati na to su interes, pohvala, natjecanje i suradnja (Jakšić, 2003; Kiss, 2011). Hoće li odrasla

osoba nastaviti svoje obrazovanje nakon formalnog školovanja ovisi o njenim mogućnostima, pruženim prilikama, dobrobitima koje ima od toga i stavovima prema samom sebi (Kiss, 2011). Preduvjeti kvalitetnog učenja su da se ono radi iz radosti te radoznalosti ili zainteresiranosti za problem (Blažić, 1995 prema Penca Palčić, 2008).

Ivanov (2006 prema Kiss, 2011) razlikuje opću i specifičnu motivaciju za obrazovanjem gdje se opća odnosi na želju za usvajanjem znanja i vještina u različitim područjima, a specifična na usvajanje znanja i vještina u određenom području. Ponekad odrasle osobe mogu biti nesigurne i nepovjerljive kad je riječ o učenju i obrazovanju, no bitno je naglasiti da se nikad ne bi trebale smatrati prestarima za takve aktivnosti te da uz jaku motivaciju mogu nadvladati prepreke kao što je manjak vremena (Jarvis, 2004; Penca Palčić, 2008). Odrasle osobe mogu procijeniti koju će dobiti ostvariti učenjem te koliko vremena i truda trebaju uložiti u cjelokupan proces. Uz to, valja imati na umu da oni ulaze u obrazovne aktivnosti s različitim obrazovnim iskustvima pa se može dogoditi da se tijekom edukacije vrate starim navikama. Među njima je najistaknutija bespogovorno prihvaćanje nastavnih sadržaja i načina na koji su prezentirani što nerijetko dovodi do odustajanja (Kiss, 2011).

Prema provedenoj anketi 2011. godine u Hrvatskoj je od ukupnog broja odraslih osoba koje su pohađale neki oblik obrazovanja nakon redovnog školovanja 52% njih to činilo iz osobnog interesa dok je 38% njih to činilo zbog zahtjeva posla što je dokaz da ne postoji sustavno upućivanje odraslih na dodatno obrazovanje ni od strane države ni od poslodavaca (ASOO, 2013). Odrasle su osobe više intrinzično motivirane za sudjelovanje u dodatnim programima obrazovanja nego ekstrinzično (Chang i Lin, 2011; Vinković, 2015). Najčešći intrinzični motivi su profesionalno usavršavanje i napredovanje, veći izgledi za pronalazak posla te kognitivni interesi (nadoknada znanja, intelektualni razvoj) dok su najčešći ekstrinzični motivi formalna potreba za stručnim usavršavanjem i promjene zakona (ASOO, 2017). Također, žene su više intrinzično motivirane nego muškarci, a mlađe osobe više ekstrinzično u odnosu na starije. Osobe s višom stručnom spremom češće kao razlog uključivanja u dodatne programe navode osobni napredak ili znatiželju, a osobe s nižom stručnom spremom inzistiraju na poslodavca (Vinković, 2015). Ostvarivanje socijalnih kontakata rijedak je motiv za upisivanje istih programa. U slučaju formalnih programa najveći motivi su veća plaća, mogućnost unapređenja i veći izgledi za pronalazanje posla (Vinković, 2015; ASOO, 2017). Zabrinjava podatak o spremnosti odraslih osoba u Hrvatskoj na sudjelovanje u obrazovanju i osposobljavanju gdje njih čak 73% ne pokazuje motivaciju za uključivanjem u bilo koju aktivnost tog tipa (ASOO, 2013).

1.7. Motivacija osoba oštećenog vida za učenje i obrazovanje

Motivacija predstavlja lančanu reakciju: potrebe pojedinca dovode ga do ciljeva kojima teži, a kad oni nisu ispunjeni pojedinac ulaže napore da ih ostvari što rezultira zadovoljstvom (Wehrich i Koontz, 1994 prema Kiss, 2011). Osobe s invaliditetom češće su nezaposlene, imaju niža prosječna primanja, slabije su uključene u aktivnosti izvan kuće i ostvaruju nižu kvalitetu života u odnosu na opću populaciju (Leutar i Milić Babić, 2008). U populaciji osoba oštećenog vida, također je prisutna visoka stopa nezaposlenosti kao i niska poželjnost za zapošljavanje što im iznimno otežava pristup tržištu rada (Kiš-Glavaš, 2012). Kad se sve navedeno uzme u obzir, uopće ne čudi činjenica da se osobe oštećenog vida odlučuju uključiti u programe dodatnog obrazovanja. U Hrvatskoj o njihovoj motivaciji za taj postupak nema mnogo informacija, osim onih koji su ranije opisani u poglavlju „Cjeloživotno obrazovanje osoba oštećenog vida“ pa slijedi pregled dva istraživanja iz svijeta.

U Turskoj su osobe oštećenog vida prosječne dobi od 26 godina kao razlog polaznja tečaja za računalnog operatera navodile mogućnost lakšeg pronalaska posla, učenje kako koristiti računalo i socijalizaciju. S jedne strane, polaznici su smatrali da opseg znanja i informacija dobivenih tečajem nije dovoljno detaljan, a s druge strane, učitelji koji su bili na osposobljavanju za rad sa slijepima i slabovidnima mislili su da nisu dovoljno dobro obučeni za prenošenje svojeg znanja. Također, do teškoća tijekom provođenja tečaja dolazilo je i zbog razlika u percepciji i obrazovnoj razini samih polaznika (Şimşek, Altun i Ateş, 2010).

Zaposlene osobe oštećenog vida u Japanu osjećaju potrebu poboljšati svoje znanje o tehnologijama i komunikaciji te vještinama izravno povezanim s njihovim radnim mjestom. Izdvojili su tečajeve koje nudi njihov sustav, a koji su prema njihovoj subjektivnoj procjeni iznimno korisni za populaciju osoba oštećenog vida: učenje stranih jezika, rad na računalu, služenje e-mailom, prezentacija, komunikacija i informacijska pismenost. Spol i stupanj invaliditeta nisu utjecali na njihovo uključivanje u programe cjeloživotnog obrazovanja, no zanimanje i fakultetsko obrazovanje jesu. Tako su oni sa završenim fakultetom više od ostalih isticali važnost učenja stranih jezika i sudjelovanja u različitim istraživanjima. Generalno, ispitanici su dodatne programe upisivali ovisno o poslu koje rade (Miura, Otsuka, Idesawa, Sakajiri i Onishi, 2021). Kad se sumiraju istaknuta istraživanja, može se reći da su osobe oštećenog vida za polaznje programa cjeloživotnog obrazovanja većinom motivirane lakšom zapošljivosti i prilikom za druženjem, a najčešće upisuju programe u području informatike.

2. PROBLEM ISTRAŽIVANJA

2.1. Cilj

Cilj ovog istraživanja je dobiti uvid u koje se programe cjeloživotnog obrazovanja u Republici Hrvatskoj uključuju osobe oštećenog vida te koji su njihovi motivi za to. Osim navedenog, cilj je usporediti dobivene rezultate s postojećim istraživanjima na ovom području i to među općom populacijom i populacijom osoba s invaliditetom.

2.2. Problem

U skladu s ciljem, postavljeni su sljedeći problemi i zadaci istraživanja:

- utvrditi sociodemografske podatke osoba oštećenog vida koje se uključuju u programe cjeloživotnog obrazovanja
- utvrditi u koje se programe cjeloživotnog obrazovanja osobe oštećenog vida uključuju
- ispitati jesu li motivi osoba oštećenog vida za uključivanje u programe cjeloživotnog obrazovanja više intrinzični ili ekstrinzični
- ispitati koji su intrinzični i ekstrinzični motivi osoba oštećenog vida za upisivanje programa cjeloživotnog obrazovanja

2.3. Hipoteze

S obzirom na postavljeni cilj i istraživačke probleme, strukturirane su dvije hipoteze:

H1: U programe cjeloživotnog obrazovanja češće se uključuju osobe oštećenog vida koje su srednju školu završile u Centru za odgoj i obrazovanje „Vinko Bek“, nego one koje su polazile redovne srednje škole.

H2: Osobe oštećenog vida se u programe cjeloživotnog obrazovanja više uključuju potaknute ekstrinzičnom nego intrinzičnom motivacijom.

3. METODE ISTRAŽIVANJA

3.1. Uzorak ispitanika

Uzorak ispitanika u ovom istraživanju je namjeran, a kriterij za uključivanje u ispitnu skupinu bio je polaznje nekog od programa cjeloživotnog obrazovanja. Cjelokupni uzorak čini 26 osoba oštećenog vida (N=26) starijih od 18 godina, od kojih je 14 muškog spola (53,8%), a 12 ženskog (46,2%). Više od polovice ispitanika (57,7%) nije u braku te ih 19,2% ima djecu. Prema stupnju oštećenja vida 11 je slabovidnih (42,3%), a 15 slijepih (57,7%) osoba. Polovica njih rođena je s oštećenjem vida dok se kod nešto više od 15% ispitanika oštećenje vida javilo u dobi između 10 i 20 godina te je isti postotak progresivnih slučajeva oštećenja vida. Svi su ispitanici članovi udruga za osobe s invaliditetom, a 26,9% ih uz oštećenje vida ima dodatne teškoće. Svi navedeni podaci prikazani su u sljedećoj tablici:

N=26	Postotak	Frekvencija
SPOL		
Muškarac	53,8%	14
Žena	46,2%	12
BRAČNI STATUS		
Oženjen/oženjena	19,2%	5
Neoženjen/neoženjena	57,7%	15
U vezi	23,1%	6
DJECA		
Da	19,2%	5
Ne	80,8%	21

STUPANJ OŠTEĆENJA VIDA		
Slabovidnost	42,3%	11
Sljepoća	57,7%	15
DOB NASTANKA OV		
Rođenje	50,0%	13
1-10 godina	11,5%	3
10-20 godina	15,4%	4
Nakon 20. godine	7,7%	2
Progresivno	15,4%	4
ČLAN UDRUGE		
Da	100%	26
Ne	0%	0
DODATNE TEŠKOĆE		
Da	26,9%	7
Ne	73,1%	19

Tablica 1. Uzorak ispitanika

3.2. Istraživački instrument

Za potrebe ovog diplomskog rada na temelju dostupne literature kreiran je anketni upitnik koji se većinom sastoji od pitanja zatvorenog tipa uz nekoliko pitanja otvorenog tipa. Isti je podijeljen na tri cjeline:

- informacije o sociodemografskim obilježjima ispitanika
- informacije o obrazovanju i poslu
- informacije o motivima za uključivanje u programe cjeloživotnog obrazovanja

Prvi se dio upitnika odnosi na prikupljanje informacija o sociodemografskim obilježjima ispitanika kao što su spol, dob, mjesto stanovanja, bračni status, vrsta i dob nastanka oštećenja vida, djeca, dodatne teškoće te članstvo i aktivnost u udrugama. U drugom se dijelu traže informacije o srednjoškolskom i visokoškolskom obrazovanju, programu i trajanju programa cjeloživotnog obrazovanja, trenutnom radnom statusu i ukupnom radnom stažu. Posljednji dio upitnika sastoji se od 19 izjava o razlozima uključivanja u programe cjeloživotnog obrazovanja. Ispitanici kod svake tvrdnje mogu birati koliko se slažu s istom po principu Likertove skale s brojevima od 1 do 5. Značenja brojeva su: 1 - uopće se ne slažem, 2 - uglavnom se ne slažem, 3 - ne mogu se odlučiti, 4 - uglavnom se slažem, 5 - potpuno se slažem.

3.3. Način provođenja istraživanja

Kako bi se došlo do ispitanika s oštećenjem vida koji su pohađali programe cjeloživotnog obrazovanja, kontaktiran je Hrvatski savez slijepih, Dramski studio slijepih i slabovidnih „Novi život“, Udruga slijepih Koprivničko-križevačke županije te Udruga slijepih Zagreb. Nakon dobivenih kontakata, svim je ispitanicima bio poslan e-mail u kojem se predstavila tema istraživanja i dala mogućnost izbora o sudjelovanju. Inicijalni plan je bio provesti istraživanje samo telefonskim putem, no na prijedlog tajnika Udruge slijepih Zagreb napravljena je i podijeljena identična online verzija upitnika. 23 ispitanika bila su anketirana telefonskim putem dok su 3 ispitanika upitnik ispunila samostalno online. Sudjelovanje u istraživanju bilo je dobrovoljno i u potpunosti anonimno, a prikupljeni su podaci korišteni samo za potrebe izrade ovog diplomskog rada. Također, svi dobiveni kontakti bili su izbrisani nakon obavljenih razgovora. Istraživanje je provedeno tijekom travnja i svibnja 2021. godine.

Trajanje intervjua nije bilo vremenski ograničeno, a razgovori su u prosjeku bili između 15 i 30 minuta.

3.4. Metode obrade podataka

Za analizu prikupljenih podataka korišten je SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) program unutar kojeg su isti bili obrađeni na deskriptivnoj razini.

4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA I RASPRAVA

4.1. Rezultati

U istraživanju je sudjelovalo 26 osoba oštećenog vida od kojih je 14 muškog spola (53,8%), a 12 ženskog (46,2%). Najviše njih (42,3%) pripada skupini od 36 do 45 godina, jednak broj (26,9%) skupini do 25 godina i od 26 do 35 godina, a samo jedan ispitanik ima preko 55 godina.

dob ispitanika					
		Freque ncy	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Vali d	do 25 godina	7	26,9	26,9	26,9
	26-35 godina	7	26,9	26,9	53,8
	36-45 godina	11	42,3	42,3	96,2
	preko 55 godina	1	3,8	3,8	100,0
	Total	26	100,0	100,0	

Tablica 2. Podjela uzorka prema dobi

Najveći broj ispitanika (53,8%) živi u gradu s više od 500 000 stanovnika, slijedi 26,9% njih koji žive u gradu do 50 000 stanovnika, po 7,7% ih je u selu udaljenom od grada manje od 15

km i u selu udaljenom od grada više od 15 km te je jedan ispitanik (3,8%) iz grada od 50 000 do 100 000 stanovnika.

mjesto stanovanja					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	selo udaljeno od grada manje od 15 km	2	7,7	7,7	7,7
	selo udaljeno od grada više od 15 km	2	7,7	7,7	15,4
	grad do 50 000 stanovnika	7	26,9	26,9	42,3
	grad 50 000-100 000 stanovnika	1	3,8	3,8	46,2
	grad s više od 500 000 stanovnika	14	53,8	53,8	100,0
	Total	26	100,0	100,0	

Tablica 3. Podjela uzorka prema mjestu stanovanja

42,3% ispitanika je slabovidno, a 57,7% slijepo. Preciznije, od 11 slabovidnih sedam jasno vidi predmete i ljude na udaljenosti od 3 metra ili manje, a četiri jasno vidi predmete i ljude na udaljenosti od 3 metra ili više. S druge strane, od 15 slijepih četiri ne razlikuje svjetlo i tamu, a šest razlikuje, tri vide samo obrise predmeta i ljudi na udaljenosti od 1 metra ili manje te na toj udaljenosti dva ispitanika mogu brojati prste.

stupanj oštećenja vida					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	jasno vidim predmete i ljude na udaljenosti od 3 metra ili manje	7	26,9	26,9	26,9
	jasno vidim predmete i ljude na udaljenosti od 3 metra ili više	4	15,4	15,4	42,3
	potpuni gubitak osjeta svjetla (ne razlikujem svjetlo i tamu)	4	15,4	15,4	57,7
	mogu odrediti smjer iz kojeg dolazi izvor svjetlosti (razlikujem svjetlo i tamu)	6	23,1	23,1	80,8
	vidim samo obrise predmeta i ljudi na udaljenosti od 1 metra ili manje	3	11,5	11,5	92,3

	mogu brojati prste na udaljenosti od 1 metra ili manje	2	7,7	7,7	100,0
	Total	26	100,0	100,0	

Tablica 4. Podjela uzorka prema stupnju oštećenja vida

Uz oštećenje vida dodatne teškoće ima 26,9% ispitanika. To su: epilepsija, oštećenje sluha, migrene, alergijska astma, Hashimoto sindrom, karcinom i povišeni krvni tlak. Svi su ispitanici članovi udruga za osobe s invaliditetom gdje ih više od polovice sudjeluje samo u aktivnostima koje ih zanimaju, 34,6% nikad ne sudjeluje, a 11,5% rijetko.

sudjelovanje u aktivnostima udruge					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nikad	9	34,6	34,6	34,6
	rijetko	3	11,5	11,5	46,2
	samo u onima koje me zanimaju	14	53,8	53,8	100,0
	Total	26	100,0	100,0	

Tablica 5. Podjela uzorka prema aktivnosti u udruzi

61,5% ispitanika je srednju školu završilo u Centru za odgoj i obrazovanje „Vinko Bek“ od kojih je 11(42,3%) polazilo smjer poslovni tajnik, četiri (15,4%) smjer telefonski operater i jedan (3,8%) smjer administrator. Od 38,5% onih koji su polazili redovne srednje škole, po četiri ih je išlo u četverogodišnju strukovnu školu i opću gimnaziju, a dva u trogodišnju strukovnu školu.

završena srednja škola					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	VB - telefonski operater	4	15,4	15,4	15,4
	VB - administrator	1	3,8	3,8	19,2
	VB - poslovni tajnik	11	42,3	42,3	61,5
	RS - strukovna od 3 god	2	7,7	7,7	69,2

	RS - strukovna od 4 god	4	15,4	15,4	84,6
	RS - opća gimnazija	4	15,4	15,4	100,0
	Total	26	100,0	100,0	

Tablica 6. Podjela uzorka prema završenoj srednjoj školi

*VB - Vinko Bek, RS - redovna srednja škola

Fakultet ili veleučilište upisalo je 16 ispitanika, tj. 61,6%, a njihovi su izbori najčešće bili fakulteti društvenih znanosti (38,5%), zatim tehničkih (15,4%) te biomedicina i zdravstvo (7,7%). Među društvenim znanostima to su psihologija, novinarstvo, pravo, javna uprava i financije, politologija, međunarodni odnosi, predškolski odgoj, bibliotekarstvo, ekonomija; među tehničkim zaštita na radu, pomorstvo, promet i grafički fakultet, a u biomedicini i zdravstvu fizioterapija. 50% onih koji su upisali fakultet ili veleučilište je iste i završilo, 18,8% ih još studira, a 31,3% nije završilo.

završen fakultet					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	da	8	50,0	50,0	50,0
	ne	5	31,3	31,3	81,3
	u tijeku	3	18,8	18,8	100,0
	Total	16	100,0	100,0	

Tablica 7. Prikaz koliko je ispitanika od onih koji su upisali fakultet isti završilo

Kad su u pitanju programi cjeloživotnog učenja u koje su se uključivale osobe oštećenog vida, 80,8% njih upisivalo je samo formalne programe, a 19,2% i formalne i neformalne. U ovom istraživanju u fokusu su programi cjeloživotnog obrazovanja, a to su formalni programi. 84,6% ispitanika bilo je na osposobljavanju, 3,8% na usavršavanju te 11,5% i na osposobljavanju i na usavršavanju. Valja istaknuti kako ni jedan ispitanik nije bio uključen u programe prekvalifikacije i dokvalifikacije koji su također dio formalnog obrazovanja odraslih.

program cjeloživotnog obrazovanja					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	osposobljavanje	22	84,6	84,6	84,6
	usavršavanje	1	3,8	3,8	88,5
	osposobljavanje i usavršavanje	3	11,5	11,5	100,0
	Total	26	100,0	100,0	

Tablica 8. Podjela uzorka prema upisanom programu cjeloživotnog obrazovanja

Nešto više od 60% ispitanika završilo je neko od osposobljavanja vezano za ECDL program (ECDL operater, ECDL specijalist) te više od 50% osposobljavanje vezano za masažu (medicinska masaža, aromaterapija, maderoterapija, cupping masaža, holistička masaža, wellness terapeut). Ostale programe kao što su arhivar, službenik za zaštitu osobnih podataka, tečaj njemačkog jezika, knjigovodstveni operater, voditelj sportskih aktivnosti za osobe s invaliditetom i audiodeskripcija završilo je 23% ispitanika. Od ukupnog broja ispitanika 30% ih je polazilo više različitih programa. Vrijeme trajanja programa cjeloživotnog obrazovanja koje su upisivali najčešće je bilo od mjesec dana pa do tri mjeseca.

	Postotak	Frekvencija
PROGRAM		
ECDL	61,5%	16
Masaža	53,8%	14
Ostalo	23%	6

Tablica 9. Najčešće upisivani programi cjeloživotnog obrazovanja

Od ukupnog broja ispitanika najveći broj (53,8%) njih je nezaposlen, slijedi 30,8% onih koji rade pa 11,5% koji studiraju, a samo je jedan ispitanik u mirovini.

radni status					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	zaposlen/a	8	30,8	30,8	30,8
	nezaposlen/a	14	53,8	53,8	84,6
	mirovina	1	3,8	3,8	88,5
	student/ica	3	11,5	11,5	100,0
	Total	26	100,0	100,0	

Tablica 10. Podjela uzorka prema trenutnom radnom statusu

Polovica ispitanika ima radni staž od 1 do 5 godina, 15,4% manje od 1 godine te isto toliko njih između 10 i 20 godina, 11,5% između 5 i 10 godina, a 7,7% studira i još nije radilo.

radni staž					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	manje od 1 godine	4	15,4	15,4	15,4
	1-5 godina	13	50,0	50,0	65,4
	5-10 godina	3	11,5	11,5	76,9
	10-20 godina	4	15,4	15,4	92,3
	student/ica	2	7,7	7,7	100,0
	Total	26	100,0	100,0	

Tablica 11. Podjela uzorka prema ukupnom radnom stažu

Sažeto, u ovom istraživanju prevladavaju muškarci, neoženjene i nezaposlene osobe, osobe mlađe od 36 godina, slijepi, stanovnici grada s više od 500 000 stanovnika, osobe koje od rođenja imaju oštećenje vida, osobe koje nemaju dodatne teškoće te one koje su srednju školu završile u Centru za odgoj i obrazovanje „Vinko Bek“.

U nastavku slijede dobiveni rezultati o motivaciji ispitanika za upisivanje programa cjeloživotnog obrazovanja.

INTRINZIČNI MOTIVI	MEAN	MEDIAN	MODE	Std. Deviation
želja za učenjem nečeg novog	4,35	5,00	5	1,198
ideja za pokretanjem vlastitog posla	2,81	2,50	1	1,600
želja za druženjem i upoznavanjem novih ljudi	3,42	4,00	5	1,447
višak slobodnog vremena	2,62	2,00	1	1,651
želja za svladavanjem novog izazova	4,35	4,50	5	0,846
želja za dokazivanjem vlastitih sposobnosti sebi i drugima	2,77	2,50	1	1,608
ne može mi biti naodmet, iako trenutno nemam planove ni koristi od istog	3,19	3,00	5	1,575

Tablica 12. Procjena intrinzičnih motiva ispitanika

*crvena boja - najviše vrednovani motivi u prosjeku

*plava boja - najniže vrednovani motivi u prosjeku

Iz priložene tablice najviše vrednovani intrinzični motivi za uključivanje u programe cjeloživotnog obrazovanja među ispitanicima su „želja za učenjem nečeg novog“ (Mean=4,35) te „želja za svladavanjem novog izazova“ (Mean=4,35). Intrinzični motivi koji su ispitanike u nešto manjoj mjeri potaknuli na uključivanje su „želja za druženjem i upoznavanjem novih ljudi“ (Mean=3,43) i „ne može mi biti naodmet, iako trenutno nemam planove ni koristi od istog“ (Mean=3,19). Kao najmanje važne motive istaknuli su tvrdnje „ideja za pokretanjem vlastitog posla“ (Mean=2,81), „želja za dokazivanjem vlastitih sposobnosti sebi i drugima“ (Mean=2,77) te „višak slobodnog vremena“ (Mean=2,62). U okviru intrinzičnih motiva ispitanici upisuju navedene programe najviše zbog psihosocijalnih dobiti, a najmanje zbog viška vremena i dokazivanja.

EKSTRINZIČNI MOTIVI	MEAN	MEDIAN	MODE	Std. Deviation
nemogućnost zapošljavanja samo s diplomom po završetku formalnog obrazovanja (poslodavci zahtijevaju dodatne vještine i znanja)	3,54	4,00	4	1,421
zanimanje koje sam stekao/la nije traženo na tržištu rada	3,35	3,50	5	1,468
nagovor obitelji, prijatelja, rehabilitatora ili poznanika	1,54	1,00	1	1,140
veća mogućnost za financijsku sigurnost po završetku programa	4,08	5,00	5	1,262
mogućnost dodatne zarade bez plaćanja poreza („rad na crno“)	2,54	1,50	1	1,816
izvođenje programa bilo je organizirano u gradu u kojem živim	2,81	2,50	1	1,855
tehnološki noviteti na radnom mjestu s kojima se dosad nisam susreo/la	2,04	1,00	1	1,483
ograničena mogućnost obavljanja posla zbog mogeg oštećenja vida (progresivno OV)	2,19	1,00	1	1,674
društveno priznanje mene kao vrijednog pojedinca	2,31	2,00	1	1,463
program nisam morao/la sam/a financirati	3,50	3,50	5	1,606
prijatelj/ica, poznanik/ca koji polazi isti program	1,88	1,00	1	1,306
traje kratko	1,96	1,50	1	1,216

Tablica 13. Procjena ekstrinzičnih motiva ispitanika

*crvena boja - najviše vrednovani motivi u prosjeku

*plava boja - najniže vrednovani motivi u prosjeku

Od ekstrinzičnih motiva za uključivanje u programe cjeloživotnog obrazovanja ispitanici kao najvažnije označavaju tvrdnje „veća mogućnost za financijsku sigurnost po završetku

programa“ (Mean=4,08) i „nemogućnost zapošljavanja samo s diplomom po završetku formalnog obrazovanja“ (Mean=3,54). Sljedeći su motivi „program nisam morao/la sam/a financirati“ (Mean=3,50) i „zanimanje koje sam stekao/la nije traženo na tržištu rada“ (Mean=3,35). Najmanje vrednovani ekstrinzični motivi su „prijatelj/ica, poznanik/ca koji polazi isti program“ (Mean=1,88) i „nagovor roditelja, prijatelja, rehabilitatora ili poznanika“ (Mean=1,54). Također, ispitanici nisu upisivali ove programe zbog toga što traju kratko ili zbog društvenog priznanja. Općenito, najviše su ekstrinzično motivirani egzistencijalnim razlozima i zahtjevima tržišta rada, a najmanje osobama u svojoj okolini.

Na temelju navedenih srednjih vrijednosti iz tablica 12. i 13. o intrinzičnim i ekstrinzičnim motivima osoba oštećenog vida sveukupno su za uključivanje u programe cjeloživotnog obrazovanja više vrednovani intrinzični motivi.

4.2. Rasprava

Osim očite ekonomske vrijednosti, rad za pojedinca ima i psihosocijalnu vrijednost. On kroz rad aktivno sudjeluje i doprinosi zajednici u kojoj živi što mu pruža osjećaj važnosti i korisnosti. Za osobe s invaliditetom važnost rada ogleda se i na jednoj drugoj razini, a to je socijalna integracija. U Hrvatskoj smo, nažalost, svjedoci loše ekonomske i gospodarske politike čiji je rezultat visoka stopa nezaposlenosti kako opće populacije tako i populacije osoba s invaliditetom uključujući osobe oštećenog vida. Živimo u vremenu kad se gospodarstvo i ekonomija mijenjaju iz minute u minutu što pred pojedinca stavlja ogroman izazov. On tako mora učiti svaki dan i to do kraja života, a kao jedno od najpristupačnijih rješenja nameću se programi cjeloživotnog učenja i obrazovanja. Navedeni programi omogućuju iskorištavanje osobnih potencijala i potiču na djelovanje te, možda ono najvažnije, povećavaju zapošljivost pojedinca i njegovu konkurentnost na tržištu rada. Imajući to na umu ne čudi podatak da je stopa nezaposlenosti manja u onim državama gdje postoji veći odaziv građana za sudjelovanje u programima cjeloživotnog obrazovanja (ASOO, 2013). Takvo djelovanje čini se kao odlična ideja za lakše uključivanje osoba s invaliditetom pa tako i osoba oštećenog vida u sve sfere života. Povedeni time u ovom se istraživanju željelo utvrditi u koje se programe cjeloživotnog obrazovanja u Republici Hrvatskoj osobe oštećenog vida uključuju i koji su njihovi motivi za isto.

Dosadašnja su istraživanja potvrdila da se u programe cjeloživotnog obrazovanja u općoj populaciji najviše uključuju osobe mlađe životne dobi (Jarvis, 2004; ASOO, 2017), a ista je stvar s osobama oštećenog vida u ovom istraživanju gdje ih je više od polovice mlađe od 36 godina. Očekivano, više od 50% ispitanika živi u gradu većem od 500 000 stanovnika što znači da je riječ o Zagrebu. Taj nas podatak ne čudi jer se tijekom prikupljanja uzorka za istraživanje u kontakt većinom stupalo s udrugama i ustanovama na području Grada Zagreba. Iako je bitno istaknuti kako Hrvatski savez slijepih okuplja udruge osoba oštećenog vida u cijeloj državi tako da su i ispitanici iz svih regija, no u manjoj mjeri. Svi su oni članovi udruga za osobe s invaliditetom ili udruga za osobe oštećenog vida, iako gotovo 35% njih nikad ne sudjeluje u aktivnostima istih. Kao moguće objašnjenje nameću se povlastice koje se ostvaruju članstvom među kojima su pravo na tiflotehnička pomagala, godišnja karta za gradski prijevoz (vrijedi za Grad Zagreb i okolne gradove), oslobođanje od plaćanja TV pretplate i povoljnije sklapanje ugovora s HT-om⁵.

Srednjoškolsko obrazovanje je više od 60% ispitanika završilo u Centru za odgoj i obrazovanje „Vinko Bek“ čime se potvrđuje H1 hipoteza. Taj podatak navodi na razmišljanje o ponudi i izboru smjerova koje učenici oštećenog vida imaju u specijaliziranim ustanovama, a koji je izrazito štur i nije se mijenjao godinama. Drugim riječima, zanimanja za koja se školuju slijepi i slabovidni učenici više nisu aktualna ni prilagođena potrebama tržišta rada (Babić i Leutar, 2010). Štoviše, ograničavaju ih i onemogućuju da pronađu posao u struci čime nije ispunjena temeljna svrha formalnog obrazovanja, a to je uspješno zaposlenje i aktivan doprinos društvu kroz svijet rada. Kao da neadekvatno zanimanje nije dovoljan problem sam po sebi, prilikom zapošljavanja osobe oštećenog vida često se susreću i s brojim predrasudama kako od poslodavaca tako i od potencijalnih kolega (Kiš-Glavaš, 2012). Sve zajedno ih vrlo lako može obeshrabriti u potrazi za poslom, a jedina opcija u kojoj vide izlaz je uključivanje u programe cjeloživotnog obrazovanja.

Ovo je istraživanje pokazalo kako se osobe oštećenog vida u okviru cjeloživotnog obrazovanja uključuju u programe osposobljavanja i usavršavanja dok nijedan od ispitanika nije završio prekvalifikaciju ili dokvalifikaciju. Mogući razlog za neuključivanje je veća cijena, ali i duže trajanje programa prekvalifikacije i dokvalifikacije. Jukić i Ringel (2013) u svom istraživanju na općoj populaciji bilježe sličan podatak gdje postoji manji interes za programe školovanja koji traju isto koliko i takvi redovni programi, a veći interes za

⁵ <http://udruga-slijepih-zagreb.hr/pravni-savjetnik/>

doškovanje, prekvalifikaciju, osposobljavanje i usavršavanje koji traju kraće. Također, prema rezultatima prevladavaju dva područja u kojima se osposobljavaju osobe oštećenog vida - informatika (61% ispitanika) i masaža (52% ispitanika). U području informatike to su obično programi za ECDL operatera i ECDL specijalista kojima se dobiva međunarodno priznata potvrda o informatičkoj pismenosti. I u općoj se populaciji u Hrvatskoj primjećuje pojačano zanimanje za obrazovanje u informatici kao posljedica trenutnih zahtjeva tržišta rada (Kiss, 2011). S druge strane, više od polovice ispitanika polazilo je neke od programa koji su vezani za masažu. Maserstvo je zanimanje koje se povijesno gledajući najviše povezuje sa slijepima i slabovidnima kad je riječ o mogućnostima njihovog zaposlenja. To i jest jedno od logičnih rješenja s obzirom na ograničenja u biranju posla zbog problema s vidom. Ipak, pitamo se je li došlo vrijeme da se osobama oštećenog vida počnu nuditi i neki drugi programi cjeloživotnog obrazovanja, naravno ne isključujući ove koji trenutno postoje, čime bi se još više povećali izgledi za njihovo uključivanje u svijet rada. Također, zabrinjava podatak da je više od 60% ispitanika od onih koji su u radno aktivnoj dobi i koji ne studiraju nezaposleno unatoč tome što su neki polazili i više programa cjeloživotnog obrazovanja čime se dovodi u pitanje teorija o lakšoj zapošljivosti po završetku programa. Očito je da dodatno obrazovanje ne osigurava zaposlenje, no ohrabruje podatak da su osobe oštećenog vida aktivnije u pokušajima traženja posla u odnosu na druge skupine osoba s invaliditetom (Kiš-Glavaš i sur., 2008).

Druga se hipoteza odnosila na motivaciju ispitanika za uključivanje u programe cjeloživotnog obrazovanja. Uvidom u njihove odgovore zaključuje se da su osobe oštećenog vida više intrinzično motivirane što je u skladu s istraživanjima na općoj populaciji (Chang i Lin, 2011; Vinković, 2015; ASOO, 2017). Naime, osobe oštećenog vida pripadaju skupini osoba s invaliditetom koju karakteriziraju iznimno otežani uvjeti zapošljavanja te ih potencijalni poslodavci percipiraju kao neproduktivne i sklonije bolovanjima što rezultira visokom stopom nezaposlenosti ove skupine (Kiš-Glavaš, 2012). S obzirom na to, očekivala se veća zastupljenost ekstrinzičnih motiva ispitanika za dodatnim učenjem pa se, nakon dobivenih suprotnih rezultata, postavljena hipoteza H2 odbacuje. Najistaknutiji intrinzični motivi bili su „želja za učenjem nečeg novog“ i „želja za svladavanjem novog izazova“, a ekstrinzični „veća mogućnost za financijsku sigurnost“ i „nemogućnost zapošljavanja samo s diplomom po završetku formalnog obrazovanja“. Navedeni motivi osoba oštećenog vida ne razlikuju se od motiva opće populacije. Ipak, intrinzičnu tvrdnju „želja za druženjem i upoznavanjem novih ljudi“ ispitanici su najčešće vrednovali najvišom ocjenom što govori o

socijalnoj isključenosti i manjku socijalnih kontakata ispitanika. Şimşek, Altun i Ateş (2010) potvrđuju navedeno na populaciji osoba oštećenog vida dok se u općoj populaciji pokazalo kako je socijalizacija manje važna za upisivanje programa cjeloživotnog obrazovanja (Vinković, 2015; ASOO, 2017). Također, ekstrinzični motiv „program nisam morao/la sam/a financirati“ ispitanici su, uz one ranije navedene, najčešće označavali najvišom ocjenom što navodi na razmišljanje je li ideja o dodatnom osposobljavanju bila potaknuta od njih samih ili je produkt razmišljanja „besplatno je pa zašto ne“. Nadalje, moguće je da su ispitanici na određenim tvrdnjama davali socijalno poželjne odgovore pa su tako motiv „mogućnost dodatne zarade bez plaćanja poreza“ najčešće vrednovali najnižom ocjenom. Imajući na umu da je više od polovice ispitanika završilo osposobljavanje za masere, navedeni podatak ne treba prihvatiti bez dodatnih promišljanja. Takvim odgovorima vjerojatno je doprinijela i činjenica da je većina podataka prikupljena telefonskim razgovorima koji ne mogu u potpunosti sačuvati anonimnost ispitanika.

5. ZAKLJUČAK

Prema istraživanjima osobe oštećenog vida izrazito teško ulaze u svijet rada, stoga ne čudi da polako sve više njih prepoznaje važnost cjeloživotnog učenja i obrazovanja koje im može olakšati taj put. Istraživanjem koje je prikazano u ovom diplomskom radu željelo se utvrditi u koje se programe cjeloživotnog obrazovanja osobe oštećenog vida uključuju te kojom su motivacijom pritom vođene.

Rezultati ovog istraživanja koji se odnose na mlađu životnu dob polaznika takvih programa ne odstupaju od rezultata istraživanja drugih autora koji pokazuju da se u iste najčešće uključuju osobe mlađe od 35 godina. Kao mogući razlog slabijeg interesa starijih od 35 godina u općoj populaciji navodi se veća orijentiranost na obitelj i prijatelje, tj. socijalni aspekt života pojedinca koji postaje važniji od profesionalnog. Ipak, u ovom se istraživanju ne mogu i ne smiju zanemariti osobe oštećenog vida koje su starije od 35 godina i koje će još dugo biti u radno aktivnoj dobi, a koje su u manjoj mjeri zainteresirane za programe cjeloživotnog obrazovanja. One su i dalje većinom nezaposlene što opterećuje državni proračun i čini sustav teško održivim. Također, dugoročna nezaposlenost osoba oštećenog vida njima samima stvara veliki financijski, psihološki i socijalni pritisak. Uz to, podatak da više od 60% ispitanika koji su završili programe cjeloživotnog obrazovanja (neki od njih čak i

više programa) nije zaposleno, nimalo ne potiče druge osobe oštećenog vida na upisivanje istih u budućnosti. Isti postotak ispitanika srednju je školu završio u Centru za odgoj i obrazovanje „Vinko Bek“ što nas navodi na zaključak da trenutnim programima koji se nude srednjoškolci ne stječu potrebne kompetencije za uključivanje u svijet rada odmah po završetku škole. Zbog navedenih je problema potrebno uložiti velike napore u osvještavanje cjelokupne populacije osoba oštećenog vida o važnosti i dobrobiti kontinuiranog dodatnog učenja i obrazovanja. Također, poželjno je usmjeravati ih i nuditi im širi spektar programa koji postoje jer izgleda da je njihov trenutni fokus samo na dva područja - informatici i masaži.

U pogledu motiviranosti osoba oštećenog vida za upisivanje programa cjeloživotnog obrazovanja pokazalo se kako su oni većinom intrinzično motivirani što potencijalno pokazuje da osjećaju potrebu za radom na svojim znanjima i vještinama te da su svjesni kako promjena kreće prvo od njih samih. Ipak, moguće je da su takvi rezultati posljedica socijalno poželjnih odgovora pa se preporučuje drugačiji način provedbe sličnih istraživanja u budućnosti. Također, pokazalo se da u usporedbi s općom populacijom populacija osoba oštećenog vida češće upisuje navedene programe zbog druženja i upoznavanja novih ljudi što ukazuje na njihovu izraženiju potrebu za socijalizacijom koja je rezultat društvene isključenosti.

U Hrvatskoj do sada nije provedeno ni jedno istraživanje koje se bavi isključivo tematikom cjeloživotnog obrazovanja osoba s invaliditetom pa tako ni osoba oštećenog vida. Štoviše, ne postoji evidencija osoba oštećenog vida koje su polazile i završile programe cjeloživotnog obrazovanja. Iz tog se razloga ne može zaključiti koliki je dio od ukupnog broja istih osoba obuhvaćen ovim istraživanjem te je potrebno s oprezom generalizirati dobivene rezultate. Sve navedeno može biti poticaj za uvođenje spomenute evidencije.

Svakako bi trebalo nastaviti s istraživanjem ove problematike, a buduća bi istraživanja trebala uključiti znatno veći broj ispitanika čime bi se omogućila standardizacija upitnika. Jedan od nedostataka ovog istraživanja upravo je korištenje nestandardiziranog mjernog instrumenta na kojem je potrebno dodatno provjeriti psihometrijske karakteristike te proširiti sadržaj (npr. dodati zadovoljstvo upisanim programima i ispitati želju za upisivanjem drugih programa u budućnosti). Buduća bi istraživanjima trebala izbjeći navedena ograničenja te biti sadržajno detaljnija i po mogućnosti provedena na većem uzorku.

6. LITERATURA

1. ASOO (2012). Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih. *Vodič ustanovama za obrazovanje odraslih*. Zagreb: Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih
2. ASOO (2013). Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih. *Cjeloživotno učenje i obrazovanje odraslih*. Zagreb: Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih
3. ASOO (2017). Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih. *Obrazovanje odraslih u Hrvatskoj (rezultati istraživanja)*. Zagreb: Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih
4. Babić, Z., Leutar, Z. (2010). Položaj osoba s invaliditetom na tržištu rada Republike Hrvatske. *Socijalna ekologija*, 19(2), 195-213.
5. Baker, D. (2014). Visually Impaired musicians' insights: Narratives of childhood, lifelong learning and musical participation. *British Journal of Music Education*, 31(2), 113-135.
6. Bratković, S. (2019). Cjeloživotno obrazovanje policijskih službenika u Republici Hrvatskoj. *Policija i sigurnost*, 28(3/2019.), 284-307.
7. Chang, D.F., Lin, S.P. (2011). Motivation to Learn Among Older Adults in Taiwan. *Educational Gerontology*, 37(7), 574-592.
8. Eurostat (2020). Adult participation in learning in a mild decline. Pristupljeno 9. srpanja 2021.
<https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/-/ddn-20210702-1>
9. Fischer, G. (2000), Lifelong Learning - More than Training. *Journal of Interactive Learning Research*, 11(3/4), 265-294.
10. Gendron, B. (2007). Osobe oštećenog vida i zapošljavanje U: Chazal, P. (ur.): *Slijepi na poslu* (str. 91-100). Zagreb: Hrvatski savez slijepih.
11. Jakšić, J. (2003). Motivacija. Psihopedagoški pristup. *Kateheza: časopis za vjeronauk u školi, katehezu i pastoral mladih*, 25(1), 5-16.
12. Jarvis, P. (2004). *Adult Education and Lifelong Learning. Theory and Practice*. Routledge.
13. Jukić, R., Ringel, J. (2013). Učenje - put ka budućnosti. *Andragoški glasnik*, 17(1. (30)), 25-34.

14. Kiss, I. (2012). Andragogija u funkciji osobnog razvoja. *Rijeka: Hrvatsko futurološko društvo.*
15. Kiss, I. (2011). *Cjeloživotno obrazovanje kao ključni čimbenik zapošljivosti i profesionalnog razvoja. (Doktorska disertacija).* Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka.
16. Kiš-Glavaš, L., Majsec Sobota, V., Sokač, K., Gavrilović, A., Sobota, I. (2008). Zapošljivost nezaposlenih osoba s invaliditetom. *Program Ujedinjenih naroda za razvoj (UNDP) u Hrvatskoj, Zagreb.*
17. Kiš-Glavaš, L. (2012): Spoznaje i zablude o radnim potencijalima slijepih osoba U: Robić, I. (ur.): *Slijepi na poslu u Hrvatskoj* (str. 12-14). Zagreb: Hrvatski savez slijepih.
18. Leutar, Z., Milić Babić, M. (2008). Pravo na rad i osobe s invaliditetom u Hrvatskoj. *Sociologija i prostor: časopis za istraživanje prostornoga i sociokulturnog razvoja, 46(2), 161-186.*
19. McCombs, B. L. (1991). Motivation and Lifelong Learning. *Educational Psychologist, 26(2), 117–127.*
20. Ministarstvo znanosti i obrazovanja. Programi obrazovanja odraslih. Pristupljeno 7. srpnja 2021.
<https://mzo.gov.hr/istaknute-teme/odgoj-i-obrazovanje/obrazovanje-odraslih/programi-obrazovanja-odraslih/580>
21. Miura, T., Otsuka, Y., Idesawa, Y., Sakajiri, M., Onishi, J. (2021). Awareness of Recurrent Education on Visually Impaired Workers: A Questionnaire Survey About Their Working Conditions and Lifelong Learning Courses. *The Journal on Technology and Persons with Disabilities, 85.*
22. Načinović Braje, I., Aleksić, A., Babok, L. (2019). Važnost intrinzičnih i ekstrinzičnih motivatora kod odabira prvog poslodavca. *Zbornik Veleučilišta u Rijeci, 7(1), 95-108.*
23. Pastuović, N. (2008). Cjeloživotno učenje i promjene u školovanju. *Odgovne znanosti, 10(2 (16)), 253-267.*
24. Pauković, M., Bačić, L. (2018). Trend kretanja cjeloživotnog obrazovanja i učenja kao preduvjet stvaranja društva znanja. *Obrazovanje za poduzetništvo - E4E, 8(2), 121-138.*
25. Penca Palčić, M. (2008). Motivacija za obrazovanje U: Vočkić-Avdagić, J. (ur.): *Obrazovanje odraslih.* (str. 125-137). Sarajevo: Bosanski kulturni centar Sarajevo i Institut za međunarodnu saradnju Njemačkog saveza visokih narodnih škola.

26. Perin, V. (2008). Stručno osposobljavanje kao jedan od načina prevladavanja nezaposlenosti. *Acta Iadertina*, 5(1), 0-0.
27. Perin, V. (2014). Cjeloživotno učenje s aspekta poslodavca. *Andragoški glasnik*, 18(2), 61-67.
28. Pravni savjetnik. Udruga slijepih Zagreb. Pristupljeno 12. srpnja 2021.
<http://udruga-slijepih-zagreb.hr/pravni-savjetnik/>
29. Vekić, M. (2015). Obrazovanje u novome ruhu: cjeloživotno učenje i obrazovanje odraslih. *Hrvatski jezik*, 2(3), 5-14.
30. Şimşek, Ö., Altun, E. i Ateş, A. (2010). Developing ICT skills of visually impaired learners, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 2(2), 4655-4661.
31. Šutalo, V. (2006). Obrazovanje odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja. *Geodetski list*, 60(83) (1), 51-57.
32. Vinković, A. (2015). *Motivacijski čimbenici u obrazovanju odraslih. (Završni rad)*. Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka.
33. Vinković, A., Vučić, M. i Živčić, M. (2016). Prepreke i izazovi obrazovanja odraslih u Republici Hrvatskoj U: Brčić Kuljiš, M., Koludrović, M. (ur.): *Zbornik radova znanstveno - stručnog kolokvija "Stanje i perspektive obrazovanja odraslih u Republici Hrvatskoj"* (str. 26-41). Split: Filozofski fakultet u Splitu.
34. Zakon o obrazovanju odraslih, Narodne novine, broj 17/07, 107/07, 24/10 (pročišćeni tekst)
35. Žiljak, T. (2005). Invaliditet je pitanje ljudskih prava: može li obrazovanje pomoći njihovu ostvarenju?. *Anali Hrvatskog politološkog društva: časopis za politologiju*, 2(1.), 247-259.

PRILOZI

Prilog 1. Popis tablica

Tablica 1. Status ispitanika

Tablica 2. Podjela uzorka prema dobi

Tablica 3. Podjela uzorka prema mjestu stanovanja

Tablica 4. Podjela uzorka prema stupnju oštećenja vida

Tablica 5. Podjela uzorka prema aktivnosti u udruzi

Tablica 6. Podjela uzorka prema završenoj srednjoj školi

Tablica 7. Prikaz koliko je ispitanika od onih koji su upisali fakultet isti završilo

Tablica 8. Podjela uzorka prema upisanom programu cjeloživotnog obrazovanja

Tablica 9. Najčešće upisivani programi cjeloživotnog obrazovanja

Tablica 10. Podjela uzorka prema trenutnom radnom statusu

Tablica 11. Podjela uzorka prema ukupnom radnom stažu

Tablica 12. Procjena intrinzičnih motiva ispitanika

Tablica 13. Procjena ekstrinzičnih motiva ispitanika

Prilog 2. Anketni upitnik

Poštovani,

pozivam Vas na sudjelovanje u istraživanju kojemu je cilj ispitati motivaciju odraslih osoba oštećenog vida za uključivanje u programe cjeloživotnog obrazovanja. Cjeloživotno obrazovanje podrazumijeva organizirano i formalno učenje tijekom života kroz različite programe kao što su prekvalifikacija, dokvalifikacija, usavršavanje i osposobljavanje.

Anketni upitnik sastoji se od općenitih pitanja o Vašim životnim prilikama, tijeku obrazovanja i zapošljavanja te razlozima za uključivanje u neki od navedenih programa. Prikupljeni podaci koristit će se isključivo u svrhu izrade diplomskog rada „Cjeloživotno obrazovanje osoba oštećenog vida – motivacija za uključivanje”, a analizirat će se skupno na razini cijelog uzorka te tako Vaši individualni rezultati nigdje neće biti navedeni. Sudjelovanje u istraživanju u potpunosti je anonimno i dobrovoljno.

Unaprijed Vam hvala na izdvojenom vremenu!

Ispitanik: _____

Datum: _____

Spol:

- a) M
- b) Ž

Dob:

- a) do 25 godina
- b) 26-35 godina
- c) 36-45 godina
- d) 46-55 godina
- e) preko 55 godina

Mjesto stanovanja:

- a) selo udaljeno od grada manje od 15 km
- b) selo udaljeno od grada više od 15 km
- c) grad do 50 000 stanovnika
- d) grad 50 000-100 000 stanovnika
- e) grad 100 000-500 000 stanovnika
- f) grad s više od 500 000 stanovnika

Bračni status:

- a) oženjen/udana
- b) neoženjen/neudana
- c) udovac/udovica
- d) u vezi

Stupanj oštećenja vida:

- a) slabovidnost
- a1) jasno vidim predmete i ljude na udaljenosti od 3 metra ili manje
- a2) jasno vidim predmete i ljude na udaljenosti od 3 metra ili više
- b) sljepoća
- b1) potpuni gubitak osjeta svjetla (ne razlikujem svjetlo i tamu)
- b2) mogu odrediti smjer iz kojeg dolazi izvor svjetlosti (razlikujem svjetlo i tamu)
- b3) vidim samo obrise predmeta i ljudi na udaljenosti od 1 metra ili manje
- b4) mogu brojati prste na udaljenosti od 1 metra ili manje

Dob nastanka oštećenja vida: _____

Imam djecu:

- a) da
- b) ne

Uz oštećenje vida imam dodatne teškoće:

- a) da
- b) ne

Ako da, koje:

- a) dijabetes
- b) epilepsija
- c) multipla skleroza
- d) cerebralna paraliza
- e) oštećenje sluha
- f) motoričke teškoće

Ostalo: _____

Član/ica sam neke udruge za OSI/udruge za OOV:

- a) da
- b) ne

Ako da, u aktivnostima u udruzi sudjelujem:

- a) nikad
- b) rijetko
- c) u svim dostupnim
- d) samo u onima koje me zanimaju

Maturirao/la sam u COO "Vinko Bek" za zanimanje:

- a) telefonski operater
- b) administrator
- c) poslovni tajnik

Maturirao/la sam u redovnoj srednjoj školi:

- a) strukovna
 - a1) u trajanju od 2 godine
 - a2) u trajanju od 3 godine
 - a3) u trajanju od 4 godine
 - a4) u trajanju od 5 godina
- b) gimnazija
 - b1) opća
 - b2) jezična
 - b3) prirodoslovno-matematička
 - b4) klasična

Fakultet/veleučilište koji/e sam upisao/la:

Fakultet/veleučilište koji/e sam završio/la:

Program u koji sam se uključio/la zove se:

Trajanje programa u koji sam se uključio/la:

Moj trenutni radni status:

- a) zaposlen/a
- b) nezaposlen/a
- c) mirovina
- d) student/ica

Moj ukupan radni staž:

- a) manje od 1 godine
- b) 1-5 godina
- c) 5-10 godina
- d) 11-20 godina
- e) preko 20 godina

Uz sljedeće tvrdnje zaokružite jedan od ponuđenih brojeva koji se odnosi na Vas.

- 1 – uopće se ne slažem
- 2 – uglavnom se ne slažem
- 3 – ne mogu se odlučiti
- 4 – uglavnom se slažem
- 5 – potpuno se slažem

U PROGRAM SAM SE UKLJUČIO/LA ZBOG:

1. nemogućnosti zapošljavanja samo s diplomom po završetku formalnog obrazovanja (poslodavci zahtijevaju dodatne vještine i znanja)

1 2 3 4 5

2. želje za učenjem nečeg novog

1 2 3 4 5

3. toga što zanimanje koje sam stekao/la nije traženo na tržištu rada

1 2 3 4 5

4. ideje da kasnije pokrenem vlastiti posao

1 2 3 4 5

5. želje za druženjem i upoznavanjem novih ljudi

1 2 3 4 5

6. nagovora obitelji/prijatelja/rehabilitatora/poznanika da to upišem

1 2 3 4 5

7. viška slobodnog vremena

1 2 3 4 5

8. želje za svladavanjem novog izazova

1 2 3 4 5

9. veće mogućnosti za financijsku sigurnost po završetku programa

1 2 3 4 5

10. mogućnosti dodatne zarade bez plaćanja poreza („rad na crno“)

1 2 3 4 5

11. toga što je bio organiziran u gradu u kojem živim

1 2 3 4 5

12. želje za dokazivanjem vlastitih sposobnosti sebi i drugima

1 2 3 4 5

13. tehnoloških noviteta na radnom mjestu s kojima se dosad nisam susreo/la

1 2 3 4 5

14. ograničenih mogućnosti obavljanja posla zbog mog oštećenja vida (progresivno OV)

1 2 3 4 5

15. društvenog priznanja mene kao vrijednog pojedinca

1 2 3 4 5

16. toga što program nisam morao/la sam/a financirati (plaćen je kroz projekt...)

1 2 3 4 5

17. prijatelja/ice/poznanika koji/a polazi isti program

1 2 3 4 5

18. toga što traje kratko

1 2 3 4 5

19. toga što mi ne može biti naodmet, iako trenutno nemam planove ni koristi od istog

1 2 3 4 5